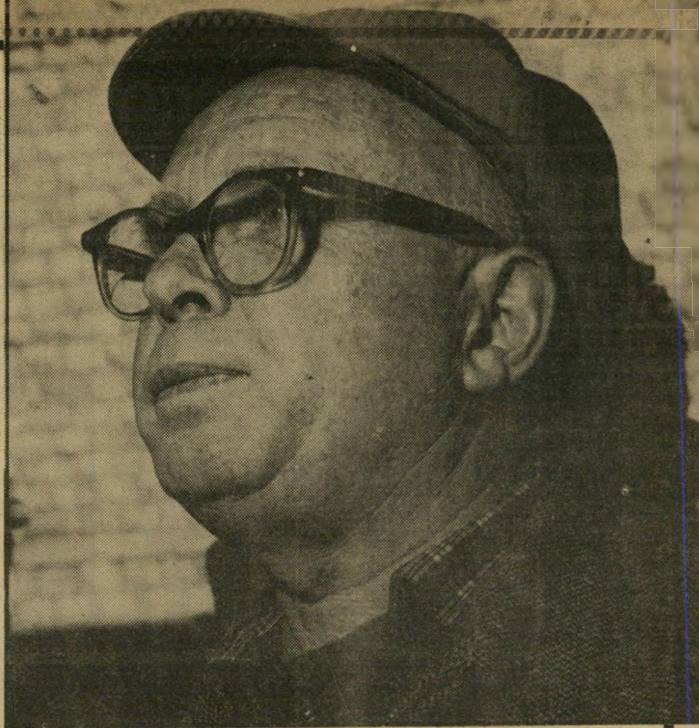

מיסמך זה מתפרסם כאן לראשונה: המכתב ששלח אהרון כהן בסודי-סודות לחבריו בעת מאסרו, אחרי שנאשם על-ידי השב"כ בריגול למען הסובייטים. יש למענותיו צליל אקטואלי מאוד

אהרון כהן (1958)
הערמות והתחכומות של מומחי השב"כ

פקידים בכירים ורמי-מעלה; 16 ימי עמיתי אני על רוכן-העדים, מהם 12 ימי חקירת שתי-עורב שמטרתה לא היתה דווקא חשיפת האמת כי אם השגת הרשעה ויהי מה; חורשי הצפייה לפסקדין — הועמסה על שיכמי הרשעה נואלת ומרושעת (לאור פסק-דין בית-המשפט העליון) של „השגת ידיעות לתועלת האויב“ וגורדין מאסר לחמש שנים;

מיספרים יכולים לבטא דברים מבחינה סטטיסטית, אך האם בכוחם לבטא ימים מרים של תמיחות וסערת-נפש, ולעיתים אף ריכוך והרגשות מרות כלענה?

פרשת דרייפוס — מאז מאסרו באוקטובר 1894 ועד החלטת בית-הדין העליון לערעורים ביולי 1906 כי הוא חף מפשע — נמשכה 12 שנים; לבון נשא בליבו את האמת הצורבת כמש שנים תמימות עד שנתגלה לעיני כל (ועל כך אומנם בא על עונשו...); וכמה אנשים חפים מפשע אמיתם לא נתגלה אלא בזמן שהם עצמם כבר היו בעולם האמת?

על העידעור

ציפיתי תוך תיקווה לבירור ערעורי בבית-המשפט העליון, ואם כי בעלי-נסיון ו„מפוכחים“ למיני-הם — וגם ציניקים במקצת — יעצו לי לא לשגות באשלויות („החוק, לפיו ידון בית-המשפט העליון הוא אותו החוק עצמו שלפיו דנו שופטי בית-הדין המחוזי, ואפילו בליבם רואים השופטים ומבינים כי אין כך אשמה שטרחו להרביק בך הממונים על התביעה — אנוסים הם על-פי תפקידם לבצע את החוק“) — לא חרלתי לקוות כי בית-המשפט העליון יתקן את המעוות.

לא יכולתי להאמין כי אומנם יימחק מושג הצדק בישראל, וכי על סמך פרומציה מישפטית שרירותית שבי חוק קטלני, שחוקק להגנת המדינה בפני אויבים ובוגדים, יאשר המוסד העליון לצדק את הרשעתם המרושעת של שופטי בית-המשפט המחוזי; והנה בא פסק-דין של שופטי בית-המשפט העליון, וכאילו אבן כבדה נגולה מעל הלב; פה אחד ביטלו שלר שש שופטי בית-הדין העליון את עיקר ההרשעה שחרץ בית-המשפט המחוזי („השגת ידיעות להיכלות להיות לתועלת האויב, למטרה הפוגעת לרעה בכיטונוה או בעניינה של המדינה“). לפי סעיף 3 (1) של פקודת הסודות (הרשמיים).

פה-אחד פסקו כי לא מסרתי לאיש מאתה מישלחת מדעית וזה ידיעה ביטחונית או סודית כלשהי. כבוד השופט ויתקון קבע באופן ברור וחד-משמעי, כי הסכרי על קשרי עם אנשי אותה מישלחת הסבר סביר הוא (כלומר, שפסק-הדין המרשיע של בית-המשפט המחוזי נטול יסוד היה) וכי יש לזכותני ויכוי מלא.

כבוד השופט לנריו אומנם ראה עצמו חייב — בניגוד להכרתו ומצפנו — לאשר את הרשעת בית-המשפט המחוזי לפי סעיף 24 א' (סעיף הפרומציה) שבחוק-ביטחון המדינה (ועם הצטרפות השופט ברנזון אליו נעשה פסק-דין זה לפסק-דין הרוב הקובע). אך בשעתו כן הדגיש השופט לנריו במפורש בפסק-דינו, כי החוק, לפי מיבנהו המיוחד, הוא המאלץ להרשיע אדם במסירת ידיעות סודיות למרות שלמעשה לא נמסרה שום ידיעה כזאת, ותוצאה זו, שהחוק כופה אותה, „אין הרעת סובלתה, ואף הראגה לביטחון המדינה אינה יכולה להצדיק שיבוש כזה של דרכי ההוכחה

להשיב אישית לכל אחד לחור ובמיר שרין, הרשוני-נא לכתוב שוב במשותף לכולכם.

עוד מעט וימלאו שלושה חודשים מאז מתן פסק-הדין של בית-המשפט העליון. עוד לא הגיע הזמן שאשתף אתכם, חברים וידידים יקרים, כמה שמילא את ליבי בהיכנסי לבית-הכלא, ב-25.1.62, כאשר לאחר כל שירד עליי מאז מעצרי ב-17.10.58 — חודש המעצר לצורכי חקירה, אותה תמונה של „זעם העם“ המבוים, שעה שהובאתי אל בית-המשפט בחיפה אל השופט המנוח זוהר, ששיחררני בערבות; 40 החודשים, שאומנם הייתי משוחרר בערבות, עד לפסק-הדין של בית-המשפט המחוזי בחיפה, על כל גלי ההשמצה המרופת, תהפוכות התביעה וגירסותיה, שינויי כתב-האישום וכל שזיה כרוך בהכנת המישפט; 84 ישיבות בית-המשפט המחוזי על כל שפיתח-הדמים שהיתה כרוכה בהן („עינויי דין“) — לא מליצה (הוא) כל אותן הערמות והתחכומות של מומחי השב"כ, ועדויות מבישות של

אשתמש בהזדמנות החופשה שקיבלתי מבית-הסוהר (72 שעות) ואכתוב לכם מביתי, בשל „הוראה מגבוה“ — כפי שהוסבר לי — כל מיכתב שאני שולח או מקבל בזמן האחרון, נשלח קודם לאיש-שם, ורק לאחר כשלושה שבועות ולפעמים אף יותר הוא מגיע לתעודתו. כשהיתה הצנזורה על מיכתבי נעשית בבית-הסוהר עצמו, כנהוג במיכתבי כל האסירים, היה מיכתב מגיע תוך 3-2 ימים.

על עינוי-הדין

קשר המיכתבים האינטנסיבי עם חברים וידידים היה לי כסילון של אוויר צח, שהקל עליי את הנשימה בתנאי המחנק שבכלא. הגזירה החדשה צימצמה ביותר את חליפת-המיכתבים שלי, שבתנאים הנ"ל ניטל הרבה מן טעמה. זוהי גם הסיבה שבגללה לא עניתי על שורה ארוכה של מיכתבים שקיבלתי בזמן האחרון, ועם כותביהם הסליחה. מאין לי גם עתה אפשרות

מילה אורכה, הכתוב בכתב-יד מסורר וצפוף. מיכתב זה לא פורסם מעולם, והעתק ממנו התגלה באחרונה בעזבונו. להלן קטעים ממנו, שנערברו לפי נושאים ועניינים.
שער-העמקים, 15.12.1962
חברים וידידים יקרים,

בעת חופשה קצרה שקיבל מבית-הכלא, כתב אהרון כהן מיכתב נרגש לחבריו, שכולו כתב קיטרוג על השב"כ (ה) ש.ב., כשמו באותם ימים). על חבריו במס"ם ועל חוק-ביט" הו"ה-המדינה בגירסתו הישנה. זהו מיכתב ארוך, כ-3000

האיש שהסתבך בין מפ"ם והשב"כ

במוסף המוספים, נותרו עדיין שאלות ללא מענה. בעיקר התחמקה מתשובה על השאלה המסקרנת מכולן: מדוע נזקק כהן לאמצעי-חשאיות? מה זומני ניסה להסתיר? להלן התשובה, שאיש עדיין לא אמר או-תה ממורשות:

לאחר-כך כהן לא היה מה להסתיר מעיני השלטונות. כי מעולם לא עסק — וגם לא עלה בדעתו לעסוק — בריגול. אמצעי הקונספירציה נועדו להסתיר את יחסיו עם הסובייטים מעיני חבריו לקיבוץ ולמיפלה, שאסרה על חבריה פגישות פוליטיות שלא באישורה.

„הרשיתי לכהן להיפגש עם הסובייטים לצורך איסוף חומר לסיפור החדש, ורק עד למועד השלמת הספר.“ סיפר בבית-המשפט יעקב חזן, אחד משני הבוסים הכל-יכולים של מפ"ם. אולם כהן הימרה את פי המיפלה, ניהל שיחות פוליטיות כלליות עם הדיפלומטים, וגם ניסה בכל כוחו להסתיר זאת מחבריו. פן יתרגזו. כזאת היתה באותם ימים האווירה החונקת בתוך מפ"ם.

כאשר הובא לדן, יכול היה בהחלט לגלות עובדות אלה לשופטים. אולם כאן הוא נפל במלכודת עצמית. מייד עם מעצרו התייצבה המיפלה — קצת באיחור — וגנר השב"כ (ראה עמוד 4); וניסה לספק לו אליבי מזויף: מפ"ם הודיעה כי פגישותיו עם הסובייטים היו בידיעתה, אך כי לא היתה זו אמת. כהן תיאם את גירסתו עם הגירסה הרישמית של מיפלתו, ובכך שמת את הבסיס מתחת לקרי-ההגנה ההגיוני ביותר שהיה בו גם לענות על הצורך בהסבר סביר. הוא הסתבך בחקירה הנגדית והותיר רושם רע על השופטים.

השופטים התעלמו מאפשרות, המתרח-שת לעמים בחיים, שנאשם המושקר בבית-המשפט אינו בהכרח אשם במה שמייחסת לו התביעה. לפעמים הוא משקר מסיבות אחרות.

מכל מקום, אולי הציל את כבוד מיפלתו, אולם על כתפיו עצמו הוטלה ההרשעה החמורה בריגול. אך חבריו במיפלה לא זכרו לו את נאמנותו כלפיה בימי המישפט, אלא דווקא את העובדה שהימרה את פיהם לפני כן.

לאחר שיחרורו של כהן מבית-הכלא, כתב לו מאיר יערי, האדמו"ר של מפ"ם: „היינו בטוחים שלא חטאת נגד ביטחון מדינת-ישראל, אך ידענו שחטאת נגד התנועה.“ ג'ורג' נוימן ■

כן ניתן לכנות כחומר סודי פרטים על החוג הפוליטי „הפעולה השמית“ שהוקם אז על-ידי נתן ילין-מור, אורי אבנרי ואחרים, על הדו-שבועון שלו אתגר, ועל כמה פעילים בקבוצה זו, כמו בנימין עומרי (רבינוביץ). אבל אווירת החשאיות שבה ניהל כהן את המגעים הציתה את דימוינו של הראל, שחיפש מרגלים סובייטים על כל גיבעה ותחת כל עץ רענן, ושיכנעה אותו כי נפל ברישתו דג שמן. היא גם שהובילה, בסופו של דבר, להרשעה בבית-המשפט המחוזי בחיפה, בינואר 1962. כהן נדון אז לחמש שנות-מאסר.

הסעיף בחוק-ביטחון-המדינה שבו הור-שע כהן קבע, כי מי שנפגש עם סוכן זר ואין בפיו הסבר סביר לפגישתו, רואים בו כאילו מסר ידיעות סודיות והינו מרגל.

העירעור שהגיש אהרון כהן לבית-המש-פט העליון הפך את הקערה על פיה. השופט אלפרד ויתקון, בדעת מיעוט, זיכה את כהן, ואילו שופטי הרוב, משה לנריו וצבי ברנזון, הרשיעו אותו במקצת הסעיפים, אך מתחו ביקורת חריפה על נוסח החוק, הכולל הנחה מובלעת (פְּרוֹזֻמַצְיָה). אולם האמצעית אותם להר-שע אדם בריגול, אם רק הוכח שהוא פגש סוכן זר, עונשו של כהן הומחת בחצי.

בעיקבות הביקורת החמורה של בית-המשפט העליון, שונה, אחרי כמה שנים, חוק-ביטחון-המדינה בנקודה הנדונה, אך שינוי זה הינו קל ערך: פגשה בידעני עם סוכן זר, ללא הסבר סביר, היא גם עתה עבירה. אולם זוהי עבירה נפרדת, עצמאית, והעברייני אינו מוגדר בהכרח כמרגל וכמוסר סודות ביטחוניים.

אין זו הפעם הראשונה שהפרשה הישנה מעוררת סערה. ב-1970, שנים רבות אחרי ששחרר כהן מהכלא, הוא איים לתבוע את הראל על הוצאת דיבה, בגלל כתבה מתורב-רבת בדיעות אחרונות. אולם קיבוצו אסר עליו „לפתוח את פיו על העבר“ בהופעתה של ריבקה כהן בטלוויזיה,

רשת אהרון (אהרונצ'יק) כהן חזרה השבוע לעיתונות. 25 שנה אחרי שהור-שע המזרחי ואיש-מפ"ם בריגול, ושבע שנים אחרי מותו, פירסם איסר הראל ספר חדש, שבו הוא מתאר בהישגיו כלוכד-מרגלים. הראל, ששימש בשנים הראשונות של המדינה כראש השב"כ, כראש המוסד וכמ-מונה על שרותי-הביטחון, הוא כתבן בלתי-נלאה, שכבר פירסם שיבעה ספרים על עלי-לותיו החשאיות. בספר החדש, על הריגול הסובייטי בישראל, הוא מקדיש פרק נכבד לפרשת אהרון כהן — 46 עמודים בסך הכל. הרושם הוא כי בעיני הראל, הרשעתו של כהן חיתה מגולות-הכותרת של פעילותו.

בין השנים 1955-1958 נהג כהן להיפגש עם חברי המישלחת המדינית הסובייטית בישראל, הראה להם את מחקריו המדעיים, שפורסמו בעברית, ונעזר בהם לקבלת פיר-סומים בתחום מיקצועו מבית-המועצות. אך העניין שלו בהם לא היה רק מדעי טהור: כעסקן ציוני וכאוהד נלהב של ברית-המועצות גם יחד, הוא קיווה לשכנע את בני-שיחו לתמוך בציונות, ברוח הסינתזה המ-פורסמת של מפ"ם.

כמה שנים לפני כן היתה זו עמדתה הרישמית של מפ"ם כולה, אולם היא הת-רחקה אט-אט מקירבתה לברית-המועצות (מולדת שניה" בני יעקב חזן). בעוד שכהן נותר בעמדותיו המסורתיות, כך הוא נדחק במיפלתו לפניה, לעמדה בלתי-פופולארית, והודבק בזהות של „שמאלן שאין לסמוך עליו“.

מקצת הפגישות התנהלו בביתו של כהן, בקיבוצו שער-העמקים, בתנאים של חש-איות. הדיפלומט הסובייטי מאבלובסקי, מן הסתם איש-מודיעין של הקג"ב, היה מגיע בשעות החשיכה במכוניתו הדיפלומטית לשער האחורי של הקיבוץ. כהן היה מחכה לו שם ומלווה אותו לביתו. הנהג היה מס-תלק במכוניתו, וחוזר בתום הפגשה לאסוף את הבוס שלו, כשהוא מלווה אותו החוצה. איש מחברי המשק מעולם לא ראה את מאבלובסקי, הפגישות בקיבוץ היו ידיעות רק לאנשי התצפית המיוחדת של השב"כ, שעקבו אחרי כהן.

אחרי שנעצר, ובביתו נערך חיפוש, נמצאו אצל כהן ניירות רבים הקשורים במחקרו, רישומים והערכות על התמונה הפוליטית במדינה, ויומן, מוסתר, הוא נהג לרשום רשימות מוצפנות. גם כשמוענחו הרישומים המוצפנים, לא נמצא בהם כל חומר סודי שהוא — אלא אם